

第八章 故都乡情¹

梁实秋

北平，历元、明、清以至民初，都是首都所在地，犖犖下人文荟萃，其间风土人情可纪之处自不在少。明刘侗、于奕正合撰《帝京景物略》，清乾隆敕撰《日下旧闻考》都是翔实的记载；晚清的《燕京岁时记》以及抗战前北平研究院编《北平风俗类征》更是取材广博，巨细靡遗。寓居台湾人士每多故乡之思，而怀念北平者尤多。实因北平风物多采多姿有令人低徊留恋而不能自己者。在这一方面之杰出的著作，我有缘拜读过的有陈鸿年的《故都风物》。郭立城的《故都忆往》，唐鲁孙的《故国情》、《中国吃》、《南北看》、《天下味》，皆笔触细腻，亲切动人，可读性极高。而最新出版的要数喜乐先生、小民女士贤抗丽所作之《故都乡情》，搜集北平的技艺、小贩、劳工、小吃，形形色色，一一加以介绍。其中资料全是作者亲身经验，不是录自旧闻，是以清末民初的北平社会实况为蓝本。尤其难能可贵的是喜乐、小民对于北平各阶层有深入的了解，有许多情形不是一些北平土著都能洞晓的。而喜乐先生雅擅绘笔，力求传真不遗细节，小民的文笔活泼文雅，图文并茂，相得益彰。

我有一点感想。大概人都爱他的故乡，离乡背井一向被认为是一件苦事。英国浪漫诗人拜伦因为行为不

¹ 台湾《联合报》，1982年11月1日。

檢不容于清議，憤而去國，身死海外，他臨行時說：“不是我不配居住在英國，便是英國不配讓我來居住。”其言雖激，其情可憫。其實一個人遠離家鄉，無論是由于任何緣故，日久必有一股鄉愁，一定能体会到庾子山所謂“舟楫路窮，星漢非乘槎可上，風颿道阻，蓬萊無可到之期”。我是北平人，我生長在北平，祖宗墳墓在北平，然而一去三十餘年，“春秋迭代，必有去故之悲。如今讀到這部大著，乃有重涉故園之感。

人于其家鄉往往有所偏愛，覺得家鄉一切都比外鄉的好。曾見有人懷念故鄉之文，始終不說明其家鄉之所在，動輒曰“我家鄉的桃是如何肥美”或“我家鄉的梨是如何嫩甜”，一似他的家鄉所產的水果可以獨步天下。其實肥城桃萊陽梨才是真正的美味，無與倫比，其他各地所產相形之下直培萎耳。我們並不訛評他的見識不廣，我們寧願欣賞他的愛鄉之殷。我也曾見人為文，夸賞他的家鄉的時候，引用杜工部的詩句“月是故鄉明”以表達他的情思。“外國的月亮圓”，固然是語無倫次，若說故鄉之月較他處為明，豈不同樣可噁。按：九家注杜詩，師民瞻注云：“江淹別賦‘隔千里兮共明月。’子美工于用字，折而倒言之，故其語勢尤健。”是工部乃在說故鄉之月此時亦正明也，何嘗有比較之意？妄引杜詩，也是由于愛鄉情切，不無可原。喜樂小民之書沒有這種偏頗的毛病，北方風物之簡陋處于有意無意之間毫無隱諱。

時代轉移，北平也跟着變化。辛亥革命是一變，首都南遷是一變，日寇入侵是一變，而最近三十餘年又是徹底翻騰的一大變。北平的社会面貌有了變化，北平的風土人情也跟着有了變化。三十多年前，乃至五六十多

年前北平风物的老样子，现在已经不可复睹了。喜乐、小民这部书是当年北平风物的实录，令人读后无限神往。我相信，有不少读者，会象我一样，觉得时光倒流，又复置身于那个既古老、又有趣、“无风三尺土，有雨一街泥”、喝豆汁、吃灌肠、放风筝、逛厂甸的北平城。

作者：梁实秋

题解：

作者在文章提到小民、喜乐新出版的《故都乡情》并指出该著作是记录北平的多姿多采，就如北平的艺术、小贩、劳工、小吃等等都加以介绍在内。此叫，书中所提到的资料全是作者亲身经验。虽然离乡背井的人总会偏爱自己的故乡而往往认为家乡的一般都比他乡好。但是小民喜乐所作的《故都乡情》并不相同，从作者的文章看也使我们知道该书是颇有价值的，可以说是当年北平风物的实录。

生词解释：

辇	niǎn	古时皇帝坐的车子
毂	gǔ	车轮中心，轴的部份
荟萃	huìcuì	(英俊的人物或精美的东西)会集；聚集
合撰	hézhuàn	合作撰写
敕撰	chìzhuàn	皇帝所写
翔实	xiángshí	详细而确实

取材广博	qǔcháiguǎngbó	所取的材料范围大, 方面多
巨细靡遗	jùxìnmíyí	大的和小的都没有遗漏
低徊留恋	dīhuíliú liàn	留恋
杰出	jiéchū	出众
拜读	bàidú	有机会读(客气话)
悯	mǐn	可怜
笔触细腻	bǐchùxìnì	写得很仔细
亲切动人	qīnqièdòng rén	使人感和蔼感动
贤伉俪	xiánkànglì	一对好夫妇
蓝本	lánběn	著作依据的底本
阶层	jiēcéng	同一阶级中因社会经济地 住不同而分成的层次; 由 不同级阶出身, 由某种相 同的特征形成的社会集团。
洞晓	dòngxiǎo	知道得很清楚
雅擅绘笔	yǎshànhuìbǐ	平素善于描写。
不遗细节	búyíxìjié	一点都不漏掉。
活泼文雅	huópōwényǎ	文章生动、高雅
图文并茂	túwénbìngmào	正文和图片对照
相得益彰	xiāngdéyìzhāng	互相帮助, 互相补充, 更 能显出好处。
一股乡愁	yīgūxiāngchóu	怀念家乡的忧愁。
庾子山	yǔzishān	人名
楫	jí	划船的桨
槎	chá	木筏
飙	biāo	暴风
偏爱	piān'ài	在几个人或几件事物中特

辄	zé	别爱其中的一个或一件。
娄耳	lóuěr	就是、总是
妄	wàng	小土丘
彻低	chèdī	不合理、胡乱
		一直到底、深入透彻

课文分析：

内容提要

本文主要评述小民、喜乐新出版的《故都乡情》，它是一本北平风物实录、并没有偏爱故乡之语。

文章分段

第一段：作者提到北平风土人情的书，而最杰出就是小民、喜乐的《故都乡情》。

第二段：说明作者本人对离乡背井者的看法总是偏爱自己的故乡。

第三段：偏爱故乡者对家乡表达他的情思。

第四段：北平已经改变了，但从小民、喜乐的《故都乡情》还能看到当年北平风物的实录。

词语例解：

1. 晚清的《燕京岁时记》以及抗战前北京研究院编《北京风俗类征》便是取材广博。

“以及”是连词。连接并列的名词，动词介词短语，小句。多用于书面。

例如：

- 1.1 张文的行书、草书、隶书以及楷书都很好。

1.2 这次调查收获很大，对当地的气候、物的产、人民的生活水平以及生活习惯等都有了深入的了解。

2. 一一 加以 介绍

“加以”是动词，必带双音节动词宾语。表示对某一事物施加某种动作。“加以”是个形式动词，真正表示动作的是动词宾语。后面动词的受动者常常在前面。

2.1 我们要把这些经验加以总结。

2.2 产生的问题应该及时加以解决。

练习：

1. 问答题

1.1 为什么作者喜欢小民喜乐的《故都乡情》呢？

1.2 人对家乡是否都有这么样的感觉？请说明并举例子。

1.3 什么是“离乡背井”？请说明。

1.4 你的家乡在哪里？在家乡的生活情况怎么样，请简单记述一下。

2. 解释下面的词语。

风土人情 =

笔触细腻 =

难能可贵 =

雅擅绘笔 =

无以伦比 =

不遗细节 =

图文并茂 =

相得益彰 =

离乡背井 =

独步天下 =

3. 缩写每一段主要内容。
4. 请将文章中所提到的书名和作者写出来。
5. 找出文章中形容词并加以解释。
6. 模仿本文写一篇作文《我的家乡》，内容不少于200个字。
7. 写出下列词的反义词。

翔实

广博

亲切

深入

活泼

文雅

偏爱

简陋

隐讳

彻底

8. 阅读朱自清的《背影》，然后试分段落并缩写。

背影²

朱自清

我和父亲不曾相见已有两年多了，我最不能忘记的是他的背影。

² 杨牧编《中国近代散文选》，台北：洪范书店有限公司，1982，页162-164。

那年冬天，祖母死了，丧事完毕，父亲要到南京去谋事，我也要回北京念书，我们便同行。

到南京时，有朋友约我去游逛，勾留了一日；第二日上午便渡江到浦口，下午上车北去。父亲因为事忙，本已说定不送我，叫旅馆里一个熟识的茶房陪我同去。他再三嘱咐茶房，甚是仔细。但他终于不放心，怕茶房不妥帖；颇踌躇了一会儿。其实我那年已有二十岁，北京已来往过三次，是没有什么要紧的了。他踌躇了一会儿，终于决定还是自己送我去。我两三回劝他不必去；他只说：“不要紧，他们去不好！”

我们过了江，进了车站。我去买票，他忙着照顾行李。行李太多了，得向脚夫行些小费，才可过去。他便又忙着和他们讲价钱。我那时直是聪明过分，总觉他说话不大漂亮，非自己插嘴不可，但他终于讲定了价钱，就送我上车。他给我拣定了靠车门的一张椅子，我将他给我做的紫毛大衣铺好座位。他嘱我路上小心；夜里要警醒些，不要受凉。又嘱托茶房好好照应我。我心里暗笑他的迂；他们只认得钱，托他们简直是白托！而且我这样大年纪的人，难道还不能料理自己吗？唉，我现在想想，那时真是太聪明了！

我说道：“爸爸，你走吧。”他往车外看了看，说：“我买几个橘子去。你就在此地，不要走动。”我看那边月台的栅栏外，有几个卖东西的小贩等着顾客。走到那边月台，须穿过铁道，须跳下去又爬上去。父亲是一个胖子，走过去自然要费事些。我本来要去的，他不肯，只好让他去。我看见他戴着黑布小帽，穿着黑布大马褂，深青布棉袍，蹒跚地走到铁道边，慢慢探身下去，还不太难。可是他穿过铁路，要爬上那边月台，就

不容易了。他用两手攀着上面，两脚再向上缩；他肥胖的上身向左微倾，显出很吃力的样子。这时我看见他的背影，我的泪很快地流了下来，我赶紧拭干了泪，怕他看见，也怕别人看见。我再向外看时，他已抱了朱红的橘子走回来了。过铁道时，他先将橘子散放在地上，自己慢慢爬下，再抱起橘子走。到那边，我赶紧去搀他。他和我走到车上，将橘子一股脑儿放在我的皮大衣上，于是扑扑衣上的泥土，心里很轻松似的，过了一会儿说：“我走了，到那边要来信呵！”我望着他走出去。他走了几步，回过头看见我，说：“进去吧，里边没人。”等他的背影混入来来往往的人里，再也找不着了，我便进来坐下，我的眼泪又来了。

บทแปล
บทที่ 8
เรื่องราวของบ้านเกิดที่เมืองหลวงเก่า
เสียงสือชิว

เป่ย์ผิง (คือกรุงปักกิ่ง) เป็นที่ตั้งของเมืองหลวงตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวน ราชวงศ์หมิง และราชวงศ์ชิง ต่อมาจนถึงช่วงต้นของสมัยหมินกั๋ว ตลอดทุกยุคทุกสมัยมาทั้งเมืองเป่ย์ผิงก็เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการและผู้มีชื่อเสียงมากมาย ในจำนวนงานเขียนเหล่านั้นที่พูดถึงวัฒนธรรมประเพณีพื้นเมืองก็มีอยู่มากมาย ในสมัยราชวงศ์หมิง หลิวถงและอ้ออ๋อได้ร่วมกันเขียนหนังสือชื่อ “ตัจจิงจื่อเลวี่” (เรื่องราวโดยสังเขปของเมืองหลวง) ในสมัยราชวงศ์ชิงพระเจ้าเฉียนหลงทรงพระนิพนธ์ หนังสือชื่อ “ฮื่อเสี่ยจิวเหวินเซ่า” (สิ่งที่ได้ยินได้ฟังมาแต่โบราณ) เหล่านี้ล้วนเป็นหนังสือที่เขียนได้อย่างเห็นภาพพจน์ หนังสือชื่อ “เอี้ยนจิงซุ่ยสือจี้” (บันทึกเทศกาลในเมืองหลวง) ที่เขียนขึ้นในปลายสมัยราชวงศ์ชิงและหนังสือชื่อ “เป่ย์ผิงเฟิงสุเสี่ยเจิง” (แบบของประเพณีวัฒนธรรมที่เป่ย์ผิง) ที่สถาบันวิจัยแห่งเป่ย์ผิง เขียนขึ้นในสมัยก่อนการสู้รบกับญี่ปุ่น ยังมีข้อมูลในการเขียนที่กว้างขวาง รายละเอียดทุกซอกทุกมุม ล้วนถูกบันทึกไว้ในหนังสือเล่มนี้ทั้งหมด สำหรับพวกที่ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ยังได้วันมักจะระลึกถึงบ้านเกิด ทั้งคิดถึงกรุงเป่ย์ผิงนั้นจะมากกว่าแห่งอื่น ความจริงแล้วก็ด้วยเหตุที่เมืองเป่ย์ผิงนั้นมีเรื่องราวมากมายหลากหลายสีสันชวนให้คนหลงใหลจนควบคุมตัวเองไม่ได้ สำหรับงานเขียนในด้านนี้ที่โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ก็คืองานเขียนชื่อ “กู่ตูเฟิงอู๋” (เรื่องราวในเมืองหลวงเก่า) ของเจิงหงเหมียน หนังสือชื่อ “กู่ตูอ้อว่ง” (หวนคิดเรื่องเมืองหลวงเก่า) ของกั๋วลี้เจิงหนังสือชื่อ “กู่หยวนจิง” (ความรักในสวนที่เมืองหลวง) “จิงกั๋วซื่อ” (รับประทานแบบจีน) “หนานเป่ย์คั้น” (มองเหนือได้) “เทียนเสี่ยเว่ย” (นานารสชาติ) ของดังหวู่ซุนทั้งหมดที่ฉันได้อ่านมาแล้วล้วนเขียนได้อย่างละเอียดดีถ้วน สนุกสนานจับใจผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านอยากอ่านต่อไปอีก แล้วที่เพิ่งตีพิมพ์และได้รับความนิยมคือผลงานเขียนชื่อ “กู่ตูเซี่ยยงจิง” (เรื่องราวของบ้านเกิดที่เมืองหลวงเก่า) ของสามี่ ภรรยา คือคุณสี่ เล่อและเสี่ยวหมิน ในหนังสือนี้ได้รวบรวมเอาเรื่อง กายกรรม ผมงลอย ผู้ใช้แรงงาน ของกินเล่น ทุกอย่างทุกอย่างไว้ในหนังสือของเขา ทุกอย่างได้เพิ่มคำอธิบายแนะนำ มิใช่ได้จากการได้ยินได้ฟังมาแล้วล้วนเป็นสิ่งที่ผู้เขียนประสบมาด้วยตนเองทั้งนั้นถ่ายแบบของสังคมของความเป็นจริงของเมืองเป่ย์ผิง ในสมัยราชวงศ์หมิงและต้นสมัยจีนใหม่เป็นสำคัญ ที่ยากจะทำได้และมีคุณค่ามากคือทั้งสี่เล่อและเสี่ยวหมิน ต่างเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับระดับของชนชั้นต่าง ๆ ในเมือง

เปียง มีเรื่องราวหลายอย่าง ที่มีชาวเปียงพื้นเมืองจะรู้เรื่องราวทั้งหมดได้ แล้วสี่เล่มมี
โวหารที่เขียนด้วยภาษาสวยงามและไพเราะ ทำให้เห็นภาพพจน์โดยละเอียด ส่วนโวหารของ
เสี่ยวหมินนั้นก็บรรยายด้วยถ้อยคำที่สนุกสนาน ทั้งมีภาพประกอบข้อเขียนโดยตลอด ทำให้
เข้าใจเรื่องได้โดยง่าย

ฉันมีความคิดเห็นอย่างหนึ่ง ดูเหมือนว่าคนเรามากจะรักบ้านเกิดของตนเอง พวกที่
ห่างไกลจากบ้านเกิดถูกเห็นว่า เป็นความทุกข์อย่างหนึ่ง กวีเอกที่โรมันคิดของอังกฤษชื่อ
ไพลิน เนื่องจากมีการกระทำที่ไม่สะดวกต่อการสอบสวนปัญหาให้โรมันเห็นได้ จึงจาก
ประเทศบ้านเกิดของตนด้วยความโกรธแค้น แล้วเสียชีวิตยังต่างประเทศ ก่อนออกเดินทาง
เขากล่าวว่า “ไม่ใช่ฉันไม่เหมาะสมที่จะอยู่ที่ประเทศอังกฤษ แต่ประเทศอังกฤษไม่เหมาะที่จะ
ให้ฉันอาศัยอยู่ต่างหาก” คำพูดนี้แม้จะเสียดแทง แต่ความรู้สึกนั้นน่าสงสารยิ่งนัก ความจริง
แล้วใครสักคนที่จะห่างไกลไปจากบ้านเกิด ไม่ว่าจะเพราะเหตุใดก็ตาม นานวันเข้าจะต้องเกิด
ความทุกข์เพราะคิดถึงบ้านเกิดจนต้องรู้สึกถึงความคิดถึง ดังคำพูดที่ อวีจีโอซาน กล่าว
ไว้ว่า “พายเรือไปในเส้นทางที่ยาวไม่รู้จบ เมื่อมีลมพายุมาเส้นทางก็ถูกตัดขาด การที่จะไปถึง
จุดมุ่งหมายนั้นดูจะไม่มีวันเสียแล้ว” ฉันเป็นชาวเปียง ฉันเติบโตที่เมืองเปียงที่ฝั่งศพของ
บรรพบุรุษก็อยู่ที่เปียง และแล้วฉันจากบ้านเกิดไปครั้งหนึ่งก็ไปนานถึง 30 กว่าปี ผ่านฤดู
ใบไม้ผลิฤดูใบไม้ร่วงมาหลายครั้งหลายคราจะต้องเกิดความทุกข์ เพราะคิดถึงบ้านเกิดอย่าง
แน่นอน บัดนี้ได้อ่านผลงานอันยิ่งใหญ่เล่มนี้ ยังทำให้เกิดความรู้สึกเหมือนกลับไปเหยียบ
บ้านเกิดอีกครั้ง

คนเรามากจะรักบ้านเกิดตนมากกว่าที่อื่น ๆ รู้สึกว่าอะไรต่อมิอะไรในบ้านเกิดย่อมดี
กว่าที่อื่น ๆ เสมอ เคยได้อ่านงานเขียน ของผู้ที่ทวนระลึกถึงบ้านเกิด สุดท้ายก็มีได้กล่าวถึงที่
อยู่ของบ้านเกิดเลยเช่น คำที่กล่าวว่า “ผลท้อที่บ้านเกิดสวยงามมากเพียงใด” หรือ “ผลหลีที่
บ้านเกิดจะมีเนื้อนุ่มและหวานปานใด พุดราวกับว่าผลไม้ที่ปลูกในบ้านเกิดนั้นดีเลิศในโลก
อย่างนั้น ความจริงแล้ว ผลท้อจากเมืองเฉิงเจิงและผลหลีจากเมืองหลายหยางจึงนับได้ว่ามี
รสชาติที่ดีที่สุด ไม่มีที่ใดเสมอได้ ที่อื่น ๆ ที่ปลูกผลไม้ชนิดเดียวกันนี้เปรียบกันไม่ได้เลยเราจะ
ไม่คำหว่าเรามีความคิดแคบเรายอมที่จะชื่นชมที่เรามีความรักต่อบ้านเกิด ฉันก็เคยเห็นบท
ความของผู้หนึ่งสาธยายชื่นชมบ้านเกิดของเขานั้น ได้ใช้คำกลอนของตู่ก่งปู้โดยใช้คำว่า “พระ
จันทร์ต้องที่บ้านเกิดจึงสว่าง” มาแสดงความรักในบ้านเกิดหรือคำกล่าวว่า “พระจันทร์ที่ต่าง
ประเทศกลม” เป็นคำกล่าวที่แสดงความรู้สึกไม่มีสิ่งใดเทียบได้อีกแล้ว หากจะกล่าวว่าพระ
จันทร์ที่บ้านเกิดสว่างมากกว่า ก็จะไม่น่าหัวเราะเช่นเดียวกันหรือ อ้างถึงหนังสือ จิวเจีย มีคำ
อธิบายคำกลอนของตู่ก่งปู้ ซึ่งชื่อหมินจาง ทำเชิงอรรถอธิบายคำกลอนไว้ว่าจากคำกลอนผู้
ของเจียงเอียนว่า ห่างกันพันลี้ก็ชื่นชมพระจันทร์ดวงเดียวกันการใช้ภาษาของจิวเจียคงจะ

ใช้ภาษาที่แสดงออกไม่ตรงความจริง จึงทำให้ภาษาไพเราะ คำเหล่านี้คือตุ๊กตงปูพูดถึงพระจันทร์ที่บ้านเกิดซึ่งเวลานี้กำลังส่องสว่างเหตุใดจึงใช้การชื่นชมพระจันทร์ในความหมายที่เปรียบเทียบ โดยอ้างคำกลอนของตุ๊กตงปู ทั้งนี้ก็เพราะรักบ้านเกิด ไม่มีเหตุผลอื่น แต่หนังสือของเสี่ยวเหมินสี่เล่อมิได้มีทัศนคติเอนเอียงไปดังกล่าว ดังนั้นสิ่งไม่ดีในเมืองปักกิ่งบางครั้งจึงแอบแฝงอยู่ในหนังสือของพวกเขาโดยไม่ตั้งใจ

ยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป เมืองเป่ย์ผิงก็ได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย เมื่อมีการปฏิวัติชิงไฮ่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง เมื่อครั้งเมืองหลวงย้ายไปทางใต้ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงอีกอย่างหนึ่ง ทหารญี่ปุ่นเข้ามารุกรานก็เป็นการเปลี่ยนแปลงอีกอย่างหนึ่งและเมื่อระยะเร็ว ๆ นี้ 30 กว่าปีมานี้ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่โดยสิ้นเชิง โฉมหน้าของสังคมเมืองเป่ย์ผิงก็เปลี่ยนไปด้วย ประเพณีและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเป่ย์ผิงก็เปลี่ยนตามไปด้วย เมื่อ 30 กว่าปีก่อนนั้นไกลไปจนถึง 50-60 ปีนั้น เป่ย์ผิงก็มีสังคมและหน้าตาเช่นเดียวกัน แต่บัดนี้ไม่เหมือนเดิมแล้ว งานเขียนของสี่เล่อและเสี่ยวเหมิน คือการเขียนตามความเป็นจริงเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่และเรื่องราวจากความเป็นจริงของสมัยนั้น ทำให้ผู้อ่านกลับไปอยู่ในสมัยนั้น ฉันเชื่อแน่ว่า มีผู้อ่านไม่น้อยที่เหมือนกับฉันรู้สึกว่าจะลืมนานกลับคืนมา นำตัวกลับไปเข้าไปสู่เรื่องราวเก่า ๆ ทั้งเป็นสิ่งที่ชอบ ที่เรียกว่า เมื่อไม่มีลมก็จะมีแต่ฝุ่นสูงถึง 3 ฟุต เมื่อมีฝนตกก็จะเต็มไปด้วยโคลน ไปตีมน้ำเต้าหู้รับประทานไส้กรอก ปล่อยั่วว้าวและท้องที่ขียวไปในเมืองเป่ย์ผิง

